
XVth International Congress of Aesthetics

Makuhari / Tokyo, 27-31 augusti 2001

• — MICHAEL RANTA

I Makuhari, en förort cirka tre mil utanför Tokyo, ägde i slutet av augusti 2001 den femtonde världskongressen i estetik rum, arrangerad av International Association for Aesthetics (IAA). Under den något vaga rubriken "Aesthetics in the 21st Century" samlades här omkring 400 deltagare för att diskutera huvudsakligen filosofiskt-estetiska och konstteoretiska frågeställningar, även om naturligtvis i viss utsträckning föredrag av konst-, musik- och litteraturhistorisk karaktär förekom. Som brukligt i kongresser av denna storleksordning gjordes ett försök att inordna framställningarna inom tematiska block, som t.ex. "Environmental Aesthetics", "La modernité redéfinie", "Anthropology of Arts", "Gegegenwärtige Gesellschaft und Kunst" m.m. (de tre officiella språken var engelska, tyska och franska). Själv höll jag för övrigt inom sektionen "Time and Space in Visual Arts" ett föredrag med titeln "Narrativity and Time in Static Pictures" som utifrån ett schemateoretiskt perspektiv behandlade frågan hur och i vilka avseenden stillbilder kan ha en (mer eller mindre explicit) narrativ och temporal utsträckning. Föredragstiden var i de flesta fall begränsad till trettio minuter (inklusive diskussion) för varje deltagare, en tidsgräns som noggrant upprätthölls av sektionsledarna.

Av speciellt intresse var, i alla fall för västerländska deltagare, de specialektioner i symposieform som kretsade kring asiatisk (dvs. japansk, koreansk, kinesisk, sydostasiatisk och indisk) estetik. En fråga som berördes av flera deltagare är emellertid huruvida det är befogat att tala om genuint *asiatisk* filosofisk estetik. Sedan slutet av 1800-talet har estetisk forskning, kanske i synnerhet i Japan, varit påverkad av västerländskt tänkande (t.ex. av Kant, Schlegel, Schiller och den tyska romantiken i allmänhet, men även av Adorno, Heidegger och analytisk estetik). I Kina har en liknande orientering dominerat, åtminstone t.o.m. 1920-talet, varefter dock marxistiska idéer fick ökad genomslagskraft. Icke desto mindre kan kanske några betydelsefulla skillnader mellan asiatisk och västerländsk teoribildning urskiljas. För det första tonas inom asiatisk estetik i långt större utsträckning sub-

jektets och det individuella "geniets" betydelse ner; snarare föreligger ett kollektivistiskt och holistiskt synsätt rörande förhållandet mellan individ och samhälle, mellan människa och natur. Detta har då givetvis konsekvenser för föreställningarna kring konstnärlig kreativitet och kognitiva processer. För det andra verkar gränsdragningen mellan konst (som utpräglat estetisk artefakt) och religiösa, moraliska och allmänt sociala sammanhang och aktiviteter vara långt mindre utpräglad.¹ Inte minst förefaller skillnaden mellan konst och konsthantverk vara långt mera flytande än i västerlandet. Ett av kongressarrangörernas uttalade syften var just att främja en ökad medvetenhet rörande de specifikt icke-västerländska dragen i såväl traditionell som nutida asiatisk estetik och att inbjuda till en dialog och ömsesidig befruktning mellan västvärlden och Asien i detta avseende. I detta sammanhang kan för övrigt frågan ställas huruvida västerländska konstteoretiker har påverkats av asiatiskt tänkande, och det är nog föga kontroversiellt att hävda att så endast har skett i undantagsfall (t.ex. hos Schopenhauer). Detta underströks exempelvis av Robert Wilkinson (UK) med hänvisning till indisk estetik:

The history of the Western reception of Indian aesthetics in the UK is a history of non-reception. Partly the reasons lie in colonial arrogance, but there are deeper, philosophical reasons for this indifference. The root of the matter is the western incomprehension of nirvanic systems of thought, which result in aesthetic categories systematically different from those generated by western individualistic systems.²

Kanske dessa inkommensurabilitetsproblem blev mest uppenbara just med tanke på de indiska deltagarna (vars presentationer jag tog del av) som berörde frågor inspirerade av hinduistiska föreställningar och traditionell indisk konsthistoria. För personer med en sedvanlig västerländsk humanistisk utbildning (till vilka jag måste räkna mig själv) var dessa bidrag relativt svårtillgängliga. Generellt sett uppstod även rent språkligt betingade förståelsesvårigheter mellan västerländska och asiatiska deltagare; de sistnämndas uttal på engelska var, av begripliga skäl, i flera fall mindre tillfredsställande. Vissa av dem kompletterade å andra sidan sina föredrag med skriftliga sammanfattningar som delades ut till åhörarna, och japanernas kunskaper i tyska var delvis imponerande.

1. För en utförligare redogörelse för asiatisk estetik, se exempelvis David Cooper, red., *A Companion to Aesthetics* (Malden, Mass.; Oxford: Blackwell, 1995), 68–73; 217–221.

2. Robert Wilkinson, "The Grounds of Difference", Abstract, "Program: XVth International Congress of Aesthetics, Japan, 2001". Se även internetadressen sist i denna artikel.

De kommunikationsmässiga svårigheterna överraskade emellertid knappast någon av de medverkande, och mitt bestämda intryck är att det förelåg en allmän stämning av ömsesidig respekt, välvilja och nyfikenhet. Kongressarrangörerna hade dessutom initierat ett stort antal kulturella evenemang (t.ex. konserter, te-ceremonier, dansföreställningar, en workshop i japansk kalligrafi och en påkostad avslutningsbankett) som dels bidrog till en ökad förståelse för japanskt kulturliv, dels även möjliggjorde fruktbara informella möten mellan deltagarna. I synnerhet en eftermiddag (sammanlagt c:a sju timmar) bör nämnas som ägnades åt en bussresa till centrala Tokyo – vilken ersatte föreläsningarna – där bl.a. shintoistiska eller buddistiska tempelanläggningar, museer m.m. kunde beses (man kunde välja mellan ett antal alternativa turer). Arrangörerna anmodade faktiskt uttryckligen deltagarna att närvara vid dessa rundresor och beskrev dem som en viktig beståndsdel av kongressen som sådan. Det visade sig att vi fick tillbringa större delen av tiden i bussarna som på så vis, med Tokyos förbipasserande stadslandskap som bakgrund, i viss mån förvandlades till informella, mobila seminarierum. För egen del förde jag ett antal givande diskussioner som kanske under andra omständigheter inte hade kunnat äga rum. En reseledare var visserligen närvarande, dock, åtminstone i min buss, en ovanligt återhållsam sådan – således hade vi i det närmaste inget annat val än att ge varandra större uppmärksamhet!

Bland de västerländska deltagarna kunde under kongressens gång intresseklyftor av en annan art skönjas. Som så ofta i filosofiskt estetiska sammanhang förelåg även här kontinentalt respektive analytiskt orienterade intressegrupperingar. Således var den s.k. analytiska estetiken huvudsakligen representerad av anglosaxiska och skandinaviska deltagare, medan kontinental estetik, dvs. teoribildningar inspirerade av Hegel, Kant, Heidegger, Adorno, poststrukturalismen m.m., beaktades av tyska, franska, men även anglosaxiska och asiatiska föredragshållare. Till de mest kända företrädarna för den förstnämnda riktningen kan exempelvis Joseph Margolis (USA), Peter Lamarque (UK), Richard Woodfield (UK) och Stein Haugom Olsen (Norge/Hongkong) räknas; den sistnämnda representerades av bl.a. Heinz Paetzold (D), Anthony Cascardi (USA), Michael Kelly (USA), Wolfgang Welsch (D) och Aleš Erjavec (Slovenien).

Beklagligt nog var endast få skandinaviska deltagare närvarande: ingen från Danmark, endast Stefán Snævarr från Norge (förutom Olsen, som dock är verksam i Hongkong), och endast en från Sverige, dvs. författaren till denna konferensrapport. Detta är kanske med tanke på de kostnader och den rent fysiska ansträngning som resan till Tokyo innebar inte speciellt förvånansvärt; å andra sidan hade Finland nio representanter, däribland Pauline von Bonsdorff och Arto

Haapala – vilket tyder på ett relativt stort intresse för estetiska frågeställningar från finskt håll.

Varje försök att skriva en recension av en forskningskongress i den storleksordning som här var fallet är onekligen förknippat med vissa risker. Av naturliga skäl måste en sådan ge en mycket begränsad och selektiv inblick och vara påverkad av recensentens prioriteringar. Min bedömning är dock, också utifrån de jämförelsemöjligheter som står till mitt förfogande (sammantaget har jag deltagit i sju större internationella kongresser i semiotik, estetik och konsthistoria), att just denna kongress har varit ovanligt lyckad, såväl organisationsmässigt som tematiskt, men även med tanke på den öppna och vänliga atmosfär som förelåg. Åtskilliga samtal som jag förde med andra deltagare tyder på att denna uppfattning delades av många.

Mer information om kongressen finns webbadressen <<http://www.soc.nii.ac.jp/bigaku/2001/icahp/home.html>>.